

İNGOLİS VƏ AZƏRBAYCAN DİLLƏRİNDƏ SİNTAKTİK YOLLA YARANAN
MÜRƏKKƏB FİTONİMLƏR

İki və daha artıq sözün birləşməsi vasitəsilə yeni sözün yaradılması söz yaradıcılığının mühüm bir yoludur. Bu yolla yaranan sözlər bölünməz dil vahidləridir. İki və daha artıq sözün birləşməsi yolu ilə yaranan yeni sözlər morfoloji quruluşuna görə mürəkkəb sözlər hesab olunur [3, s.45]. Bütün bölünməz dil vahidləri kimi mürəkkəb sözlərin də özlərinə xas müəyyən qrammatik forması, sintaktik və semantik xüsusiyyətləri vardır.

Sintaktik yolla yaranan mürəkkəb sözlərin komponentləri arasında tabesizlik və tabelilik əlaqələrindən biri mövcud olur [4, s.430].

Sintaktik yolla sözyaradıcılığı müəyyən qaydalara əsasən baş verir :

a) *Funksiyaya görə*: Burada mürəkkəb sözün əmələ gəlməsində əşyanın daşdığı funksiya mühüm yer tutur (*paxladalən, yelqovan, günəbaxan və s.*).

b) *Əlamətə görə* : Bu cür mürəkkəb sözlərdə əşyanın daşdığı əlamət mühüm rol oynayır (*ağcaqayın, qaratikan, haçaquyruq və s.*).

c) *Bənzətməyə görə*: Burada mürəkkəb sözlərdə əşyanın, predmetin bənzədilməsi əsas götürülür (*ördəkburun, itburnu, quşəppəyi, quzuluğağı və s.*).

d) *Mənsubiyyətə görə*: Bu cür mürəkkəb sözlər mənsubiyyət əsasında əmələ gəlir (*yerkökü, suulduzu, zəngçiçəyi, dağkeşnişi və s.*).

ə) *Ənənəyə görə*: Bu qəbildən olan mürəkkəb fitonimlər xalqın adət-ənənəsi, məişəti, dini etiqadları və s. vasitəsilə yaranır (*payızgülü, novruzgülü və s.*).

Dilin lüğət tərkibi quruluş etibarilə mürəkkəb olan, obrazlılığın köməyi və ya digər vasitələrlə yaranan fitonimlərlə zəngindir. Mürəkkəb fitonimlər əsasən adlandırıldığı bitkilərin hər hansı bir xüsusiyyətini özündə ehtiva etməklə yaranır. Mürəkkəb fitonimlərin yaranmasında iştirak edən tərəflər qeyri-ixtiyari yolla yaranmayıb. Onların tərəfləri arasında bu və ya digər semantik məzmun gizlənilir. Belə ki, ayrı-ayrı xalqların, onların mənsub olduğu millətlərin məişətindən, həyat tərzindən, dünyagörüşündən asılı olaraq onların dillərində özünəməxsus mürəkkəb fitonimlər təşəkkül tapmışdır. Məsələn, Azərbaycan xalqının, ələlxüsus da dağlıq zonalarda yaşayan insanların həyatında üzümçülük mühüm rol oynayır. Bu fakt xalqın dilinə təsirsiz qala bilməz. Ölkəmizdə üzüm bitkisinin onlarla növünün əkilib-becərilməsi onların adlandırılmasını tələb edib. Nəticə etibarilə, Azərbaycan dilində bu istiqamətdə çoxlu fitonim yaranıb : *ağadayı, qızıl üzüm, qara şanı, ağ şanı, göybəndəm, kələ kişmiş, sarı giləsi və s.* Dilimizdə sırf bu meyvəni adlandıran bu qədər fitonimin yer alması, məhz, üzümün Azərbaycan məişəti ilə sıx bağlı olması, təsərrüfatında əhəmiyyətli yer tutmasından irəli gəlir [3, s.19].

Mürəkkəb fitonimlərin adlandırılmasında çeşidli bənzətmələr və əlaqələndirmələr apardığımız tədqiqat baxımından olduqca cəlbədidir. Mürəkkəb fitonimlərin adlandırılması xarici mühitdə baş verən müxtəlif hadisələrdən, məfhumlardan və bənzətmələrdən asılı olduğu üçün çoxşaxəlidir. Məs., xalq danışığı dilində “*danaqıran*” kimi bilinən bitki haqqında belə bir fikir vardır ki, yazda hələ qarlar əriməmiş cücərən bu bitkiözünün qeyri-adi rənginə görə uzaq məsafədən diqqəti dərhal özünə cəlb edir. Yazın elə ilk çağlarında soyuq havada çöldə otlayan danalar bu bitki ilə qidalan kimi zəhərlənirlər. Bitkinin adı da sırf bu faktla əlaqəli bu cür adlandırılmışdır. Dilimizdə buna bənzər yolla yaranan çoxlu mürəkkəb fitonimlər vardır. Məs., “*vaxtsiz çiçək*” ya da “*itboğan*” kimi tanınan bitki zəhərli çiçəyə və soğanağa malikdir. Bu bitkini yeyən heyvanlarda nəfəsləmədə problem yaranır və kəskin boğulma hadisəsi baş verir. Bu hadisələri müşahidə edən insanlar öz təcrübələrinə əsaslanaraq bitkiləri adlandırırırlar. Maraqlısı odur ki, qeyd olunan hal demək olar ki, ancaq mürəkkəb olan fitonimlərdə müşahidə olunur.

Mürəkkəb fitonimlərin çoxu bənzətmə və əlaqələndirmə yolu ilə yaranıb. Belə ki, bu və ya digər bitki fiziki quruluşunda yer alan hər hansı komponentinə görə başqa bir şeyə bənzədildikdə bu onu adlandıran fitonimdə də öz əksini tapmışdır. Bu fitonimlər əsasən mənsubiyyət ifadə etməklə ərsəyə gəlidiyi üçün tərəfləri arasındakı münasibət ikinci növ təyini söz birləşmələrini xatırladır. Məs., *yaıyla çiçəyi, ayıpəncəsi, at şabalıdı, xoruzgülü, şirpəncəsi, dəvətikani, qurdağzi, şirağzi, siçanqulağı, pişik pəncəsi, siçovul qulağı, yerfındığı, at pıtrağı, ayıqulağı, çörək ağacı, danaayağı, kalafagülü, çayırçiçəyi, çobandıdiyi, qızçiçəyi, quzudili, şəkər çuğunduru, suoxu, suulduzu, zəngçiçəyi, quşəppəyi, şeytanqanqalı, şərq vələsi, çöltərxunu, daş qızılgülü, çoban qarğısı, dəvəotu, dağ keşnişi, hind kəndiri, mərcəngülü, dağçiçəyi, qarğayağı, ayıfındığı, dovşanalması, payız-gülü, çibançiçəyi, çobantoxmağı, donuzayağı, zöhrəçiçəyi, soğangülü, canavargiləsi, yerkökü, dəfnəgülü, ilandili, suzanbağı, quşsüdü, quşayağı, çöllaləsi, qarğagözü, şəhçiçəyi, ayıdöşəyi, saqqalüstü, qatırquyruğu, şəkər qamışı, səhra dişəsi, çilədağı, bağ çiyələyi, dovşantopalı, qazayağı, sığagülü, qaz soğanı, keçi sədəfi, çəpərsarmaşığı, xədicəgülü, qar çiçəyi, filgiləsi, daşsarmaşığı, yerarmudu, xınağülü, suçətiri, maya-sarmaşığı, susamı, çaytikani, at razyanası, at boyanası, sugülü, dəniz kələmi, dovşan-quyruğu, pişik dırnağı, dəvəayağı, dəvəqulağı, arıçubuğu, birəçiçəyi, qurd ayağı, meymunçörəyi, meymunalması, quşçiçəyi, keçiməməsi, quş darısı, pişik nanəsi, quş səhləti, çölçəfərisi, donuzquyruğu, yergiləsi, quşpomidoru, pişikquyruğu, ördəkqaytarması, novruzçiçəyi, şamdangülü, bozağgülü, armudgülü, pheasant's eye, fool's parsley, lady's mantle, cat's ear, Jacob's rod, goat's wheat, harescar, bird of paradise, lily of valley, Hawk's beard, cock's-foot, horse-tail, sheep's fescue, Adam's needle, deer's eye, christ's thorn, colt's tail, angel's eyes,*

⁴ ADBTİA e.babayeva22@gmail.com

moonk's-hood, dead man's finger, hares's foot və s.

Sintaktik yolla yaranan mürəkkəb fitonimlərin yaranmasında digər qanunauyğunluq bitkilərin öz əlamətlərinin adlarda ifadəsinə əsaslanır. Bu xüsusiyyət altında qruplaşdırdığımız mürəkkəb fitonimlərin birinci tərəfi əlamət bildirən sözlə (sifətlə), ikinci tərəfi isə ad bildirən sözlə (isimlə) ifadə olunur. Söz yaradıcılığında müstəsna rol oynayan bu tip mürəkkəb fitonimlərin birinci tərəfi rəng, forma, ölçü və s. bildirən sifətlərlə ifadə olunur. Məs., *topayarpaq, ağbuta, sarıkök, dikyarpaq, şişqulaq, qaçançayır, yağıtikan, qaracameyvə, qarapodium, qızısaqqal, gizliçiçək, dəliçətənə, daşqovan, daraqqanqal, xırdaləçək, acıçiçək, acı quşəppəyi, çox toxum, qarasarmaşlıq, nazıquyruq, əyriçiçək, dəliəməköməci, qarayonca, qaraçörək, true daisy, blu-bell, bitter apple, bluebottle, golden-daisy, holly-hock* və s.

Bu cür mürəkkəb fitonimlər ingilis və Azərbaycan dillərinin bədiiliyinə özünəməxsus bir gözəllik gətirir.

Ah Sunflower, weary of time?

Who countest the steps of the sun;

Seeking after that sweet golden clime,

Where the traveler's journey is done. (William Blake)

Mürəkkəb fitonimlərin yaranmasında daha bir qanunauyğunluq sözün ərsəyə gəlməsində iştirak edən tərəflərdən birinin – ikinci komponentin indiki zaman feili-sifəti ilə ifadə olunmasıdır. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu hal daha çox Azərbaycan dili üçün xarakterikdir. Dilimizdə yer alan nümunələr bu fikri təsdiq edir. Məs., *dəvəqıran, karvanqıran, danaqıran, qoyunboğan, günəbaxan, şaxduran, dişqurtlayan, paxladələn, öküzöldürən, itqıran, itboğan, sinəqıran, yelqovan* və s.

Sintaktik yolla yaranan fitonimlərin bir qrupu tərəflərindən birinin rəng bildirən sözlərlə ifadə olunması yolu ilə yaranır. Bu qəbildən olan fitonimlərin yaranmasında rənglərin iştirakı onların adlandırmış olduğu bitkilərin hər hansı bir hissəsinin (çiçəyi, meyvəsi və s.) rəngi ilə bağlıdır. Məs., *ağcaqayın, qırmızıdil, qaragilə, blue-plant, blue-bell, black currant, blackberry, black-thorn, black-henbane, bluebottle* və s.

Sintaktik yolla yaranan mürəkkəb fitonimləri qruplaşdırmağın bir yolu da onları komponentlərindəki bitkilərlə bağlı sözlərə (ağac, ot, gül, çiçək, yarpaq və s.) görə fərqləndirməkdir. Maraqlısı odur ki, bir-birindən uzaq məsafədə yaşamasına baxmayaraq bu səpgidə həm ingilis, həm də Azərbaycan xalqının dünyagörüşü və baxış bucağı üst-üstə düşüb. Hətta bəzən komponentlərin hər birində identifikasiya müşahidə olunur (məs., əjdaha ağacı – dragon's tree). Bu mənada mürəkkəb fitonimləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- Tərkibindəki komponentlərdən biri *ot (grass)* sözü ilə ifadə olunan mürəkkəb fitonimlər; məs., *çatıotu, kəndirotu, qanotu, qarğaotu, tarlaotu, qaraçörəkotu, ayriqotu, daraqotu, gücotu, pulcuqotu, mələkotu, buğdayiot, ovçuotu, sarısaqotu, bəlgəmotu, lilotu, qumotu, ərəbotu, kəsəkotu, yapışqanotu, çibanotu, xaraotu, cəbrayilotu, qatıqotu, öküzotu, xanimotu, su incilotu, quduzotu, salxımotu, titrəkot, tərəotu, dovşanqulağı, qəlotu, qılincot, zıncırovotu, kafurotu, ürəkotu, yumaqotu, çayotu, diyməotu, isitməotu, dalaqotu, tayaotu, dəyənəkotu, nəfəsotu, kiskütotu, dişotu, barmaqotu, firçaotu, kirpiotu, qızartıotu, bizotu, dariotu, yağıotu, mürkəgotu, peppergrass, switchgrass, bromegrass, bunchgrass, goosegrass, lemongrass, witchgrass, beargrass, bluegrass, tallgrass, turfgrass, wiregrass, ryegrass, ribgrass, raygrass, pingrass, nutgrass, eelgrass, cutgrass, crabgrass, knotgrass* və s.

- Tərkibindəki komponentlərdən biri *ağac (tree)* sözü ilə ifadə olunan mürəkkəb fitonimlər; məs., *kağızağacı, kinəağacı, qəhvəağacı, əjdaha ağacı, şeytanağacı, konfetağacı, dəmirağac, box-tree, pea-tree, gum-tree, coffee-tree, silk tree, judas-tree, cinnamon-tree, grun-tree, clove-tree, spindle-tree, maiden-hair-tree, oak-tree, nut-tree, oil-tree* və s. Bəzən ingilis və Azərbaycan dilində bit bitkini ifadə edən fitonimi həm *ağac(tree)* sözü vasitəsilə, həm də bu söz olmadan adlandırmaq mümkün olur. Məs., *heyva – heyva ağacı, nar – nar ağacı, alça – alça ağacı, apple – apple-tree, plum – plum-tree, lemon – lemon-tree* və s.

- Tərkibindəki komponentlərdən biri *gül (flower)* sözü ilə ifadə olunan mürəkkəb fitonimlər; məs., *xoruzgülü, kalafagülü, daşqızılgülü, payızgülü, dəfnəgülü, qızılgül, söyüdgülü, cauliflower, gillyflower, globeflower, strawflower, bellflower, coneflower, cornflower, foamflower, starflower, twinflower, wallflower, wildflower, windflower, dayflower, mayflower, sunflower* və s.

- Tərkibindəki komponentlərdən biri *çiçək (blossom)* sözü ilə ifadə olunan mürəkkəb fitonimlər; məs., *yayllaçiçəyi, çayırçiçəyi, qızçiçəyi, zəngçiçəyi, mərcançiçəyi, çibançiçəyi, dəlikçiçək, acıçiçək, göyçiçək, məhəbbətçiçəyi, nərgizçiçəyi, duzçiçək, burunçiçək, sünbülçiçək, qramafonçiçək, xəncərçiçək, plumblossom* və s.

- Tərkibindəki komponentlərdən biri *yarpaq (leaf)* sözü ilə ifadə olunan mürəkkəb fitonimlər; məs., *dikyarpaq, çətiryarpaq, tikanyarpaq, xırdayarpaq, leatherleaf, cloverleaf, broadleaf, interleaf, liverleaf, waterleaf, longleaf* və s.

- Tərkibindəki komponentlərdən biri *tikan (thorn)* sözü ilə ifadə olunan mürəkkəb fitonimlər; məs., *qaratikan, lopatikan, toppuztikan, tikanburun, bethorn, blackthorn, firethorn, boxthorn* və s.

Sintaktik yolla yaranan mürəkkəb fitonimlərin başqa istiqamətdə klassifikasiyasını nəzərdən keçirək. Bu mənada, mürəkkəb sözlərin ümumi klassifikasiyasını xatırlamaq əlverişli olardı. Məsələn, həm ingilis, həm də Azərbaycan dilində mürəkkəb sözlər birləşdirici vasitələrə görə dörd qrupa ayrılırlar: 1) birləşdirici vasitələrin iştirakı olmadan yaranan mürəkkəb fitonimlər; 2) birləşdirici sait və ya samitin köməyi ilə yaranan mürəkkəb fitonimlər; 3) sözü və ya bağlayıcılar vasitəsilə sözləri birləşdirməklə yaranan mürəkkəb fitonimlər; 4) ilk komponentində yiyəlik məzmunu, tərəfləri arasında mənsubiyyət münasibəti olan mürəkkəb sözlər. Qeyd edək ki, bu bölgədə dördüncü sırada yer alan müvafiq fitonimləri artıq nəzərdən keçirdik. Belə ki, digərləri ilə müqayisədə say etibarilə üstünlük

təşkil edən bu cür fitonimlərin tədqiqinə daha çox diqqət yetirilməlidir. Bunun əsas səbəbi burada dillə bağlı bir çox faktların və mühlüm qrammatik qanunauyğunluqların yer alması, eyni zamanda burada üslubi məzmunu və obrazlılığa geniş yer verilməsidir.

Digər onomastik vahidlər kimi linqvistikanın bir çox qanunauyğunluqlarında aktuallaşan fitonimlər mürəkkəb sözlərin hansı vasitələrlə birləşərək təzahür etməsi psinsipinə də tabe olur. Sözügedən dörd istiqaməti fitonimlərin prizmasında nəzərdən keçirək :

1. Birləşdirici vasitələr olmadan yaranan mürəkkəb fitonimlər – bu sıraya aid olan fitonimlər kök morfemlərin şəkilçi morfemlərin iştirakı olmadan birləşməsi yolu ilə yaranır. Bu qəbildən olan morfemlərin tərkibinə görə təhlilindən bəlli olur ki, onların yaranması heç də təsadüfən baş vermir. Bu cür mürəkkəb fitonimlər istər struktur, istərsə də semantik baxımdan müəyyən qanunauyğunluğa istinadən yaradılmışdır. Əvvəla onu qeyd edək ki, quruluş etibarilə birləşdirici vasitələr olmadan yaranan fitonimlər məhz bitkinin hər hansı bir əlamətinin onun adında da təəssüm olunması ilə yaranır. Odur ki, bu fitonimlər əsasən, *sifət+isim* konstruksiyasında aktuallaşır; məs., *cirdaquş, göyçiçək, lopatikan, dəliçətənə, xırdaləçək, ağbuta, acıçiçək, dikyarpaq, qaramurdarça, qarasarmaşiq, dəlikçiçək, əyriçiçək, qarabaşaq, qaraqovaq, sarıkök, haçaquyruq, qaracameyvə, ağcaqayın, istiçətir, toppuztikan, dəlizəğal, şışqulaq, blackberry, bluebottle, hardbeam*, və s. Bu sıraya aid olan fitonimlər üçün xarakterik olan *isim+isim* konstruksiyası da vardır. İki ismin birləşməsi yolu ilə yaranan bu fitonimlərin ilk komponenti isim olsa belə bitkinin bu və digər əlamətini bildirmək üçün istifadə olunduğuna görə həmin isim atributivləşir; məs., *buyuzbaş, lələkbaş, qayıqləçək, ətirsünbül, dəmirsəhləb, mahmızlalə, giləmərcan, qramafonçiçək, xəncərçiçək, burunçiçək, danayarpaq, sünbülçiçək, tikanburun, buttercup, bellflower, barberry* və s.

2. Birləşdirici sait və ya samitin köməyi ilə yaranan mürəkkəb fitonimlər – Bu qayda ilə yaranan mürəkkəb fitonimlər nadir hallarda müşahidə olunur. Söz yaradıcılığı prosesində sintaktik üsulla sözlərin yaranmasında olduqca aktual olan bu yol mürəkkəb fitonimlərin yaranmasında əlverişli deyil. Yəqin elə bu səbəbdəndir ki, bu yolla yaranan mürəkkəb fitonimlərə nadir hallarda təsadüf edirik. Məs., *gülünbahar, belladonna* və s. Fitonimlər bütün onomastik vahidlər kimi adlandırma prosesi nəticəsində hasil olmuşdur. Yəni, fitonimik vahidlərin yaranması təsadüfi olmayıb, təfəkkürə və məntiqə əsaslanmışdır. Odur ki, sintaktik yolla yaradılmış mürəkkəb fitonimlərdə məna ifadə etməyən, birləşdirici xarakter daşıyan sait və ya samitlərin iştirakına nadir hallarda rast gəlinir.

3. Sözüdə və ya bağlayıcılar vasitəsilə sözləri birləşdirməklə yaranan mürəkkəb fitonimlər – bu yolla yaranan fitonimlər mütləq şəkildə yenidən iki qrupa ayrılmalıdır. Bu fikri irəli sürməkdə əsas səbəbimiz odur ki, tədqiq etdiyimiz dillərdən ingilis dilində olsa da, Azərbaycan dilində sözüdə mövcud olmadığı üçün onunla təşəkkül tapan mürəkkəb fitonim də yoxdur. Bunun əksinə, ingilis dili flektiv olduğu üçün inkişaf etmiş şəkilçi sistemindən məhrumdur. Elə bu səbəbdən də ingilis dilində söz birləşməsi və cümlələrdə sözlər arasında əlaqə məhz sözüdələr vasitəsilə yaradılır. Dilə xarakterik olan bir əlamətin onun vahidlərindən – fitonimlərdən yan keçməsi mümkünsüzdür. Məs., *throughwax, flutterbybush* və s. İkinci qrupa daxil edən birləşdirici vasitələr – bağlayıcılar həm Azərbaycan həm ingilis dilində mövcud olsa belə, mürəkkəb fitonimlərin yaradılmasında məhsuldar deyil.

4. İlk komponentində yiyəlik məzmunu, tərəfləri arasında mənsubiyyət münasibəti olan mürəkkəb fitonimlər – daha əvvəl başqa başlıq altında tədqiq etdiyimiz bu fitonimlərin bu bölgədə də qarşımıza çıxması heç də təsadüf deyil. İngilis və Azərbaycan dillərinin lüğət tərkibində yer alan fitonimlərin əksəriyyəti mürəkkəb, mürəkkəb fitonimlərin çoxu isə tərəfləri arasında mənsubiyyət münasibətinin ifadə olunduğu komponentlərdən təşkil olunanlardır. Məhz əlamətlərin bənzədilməsi və köçürülməsi yolu ilə yaranan bu fitonimlər dilin lüğət tərkibinin zənginləşməsində əhəmiyyətli rol oynamaqla yanaşı, bədii dilin estetik gözəlliyinə də təsirsiz ötüşür. Məs., *dovşanalması, qurdağzi, danaayağı, çobanyastığı, deer's eye, hares's foot, cat's tail* və s. fitonimləri göstərir ki, qeyd olunan yolla dildə mürəkkəb fitonimlərin yaradılması sözüdədən prosesin hər iki dildə aktual olduğunu göstərir. Bunun səbəbi isə bitkilərin adlandırılmasında eyni yanaşmanın sərgilənməsidir. Adlandırma prosesində insanlar bitkiləri hansı formada qavrayıbsa, bu, onların adlarına – fitonimlərə də təsir etmiş, nəticədə məhz bənzətmə və əlaqələndirmə yolu ilə çoxlu mürəkkəb fitonim yaranmışdır.

Azərbaycan dilinin özünəməxsus qrammatik quruluşu olduğu üçün, burada bəzən ingilis dilindən fərqli təsnifatlara da rast gəlirik. Dilimizdə yer alan mürəkkəb fitonimləri tərəfləri arasındakı əlaqənin tabelilik yoxsa tabelsizlik olması baxımından fərqləndirilməlidir. Tabelsizlik əlaqəsi ilə yaranan mürəkkəb fitonimlərin a) *iki fərqli leksik vahidin birləşməsindən əmələ gələn*; b) *eyni sözüdə təkrarından əmələ gələn*; c) *sinonim və yaxın mənalı sözlərdən əmələ gələn*; d) *antonim sözlərdən əmələ gələn* olmaqla müxtəlif növləri vardır. Öz növbəsində, tabelilik əlaqəsi əsasında təşəkkül tapan fitonimlərin isə a) *uzlaşma əlaqəsi əsasında əmələ gələn fitonimlər* (məs., *şahsevdi və s.*); b) *idarə əlaqəsi əsasında əmələ gələn fitonimlər* (məs., *novruzçiçəyi, xoruzgülü, dəvətikani, ayıfındığı, dovşanalması, qızartıotu, dəvətikani, suulduzu, dağkeşnişi, şirpəncəsi, çayırçiçəyi, zöhrəçiçəyi və s.*); c) *yanaşma əlaqəsi əsasında əmələ gələn fitonimlər* (məs., *qaçançayır, tozbaş, ağqanad, dəliçətənə, xırdaləçək, haçaquyruq və s.*) növləri ayrılır. Apardığımız tədqiqat göstərdiki, istər Azərbaycan, istərsə də ingilis dilində tabelilik əlaqəsi vasitəsilə yaradılan fitonimlər digərləri ilə müqayisədə daha aktualdır.

Sintaktik yolla yaranan fitonimlərin digər bir xarakterik xüsusiyyəti odur ki, bu cür fitonimlər mütləq şəkildə yerli xarakter daşıyır. Əsas etibarilə dil daşıyıcı olan xalqın özünəməxsus təfəkkür və qavrayışı əsasında yarandığına görə bu fitonimlər hər zaman milli olur.

İngilis və Azərbaycan dillərinin sintaktik yolla yaranan bu cür mürəkkəb fitonimlərlə zənginləşməsi mürəkkəb bir proses olaraq hələ də davam edir. Çünki elmi terminalogiyası müxtəlif dillərin, müxtəlif təfəkkür

formalarının dünya sivilizasiyasına qovuşmasıdır.

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Арнольд И.В. Лексикология Английского Языка. Москва. 1977. 334с.
2. Babaveva E.A. İngilis və Azərbaycan dillərində fitonimlərin struktur-semantik xüsusiyyətləri. Mag. diss. Bakı, 2017, 82 s.
3. Hacıyeva A. Contrastive Lexicology. Bakı: Science and Education. 2013. 211 p.
4. Xəlilov B. Müasir Azərbaycan dilinin leksikologiyası. Bakı: Nurlan. 2008. 442s.
5. Musayev O.İ. Azərbaycanca-İngiliscə lüğət. Bakı: Azərbaycan Dövlət Dillər İnstitutu nəşriyyatı. 1998. 646 s.
6. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language Lexicon Publications, INC, Danbury, CT. Printed and Manufactured in the United States of America. 1996. 1149 p.
7. Türksever (Musayev) O.İ. İngiliscə-azərbaycanca lüğət. Bakı: Qismət, 2008, 1674 s.
8. <https://www.merriam-webster.com/>

Açar sözlər: *söz yaradıcılığı, mürəkkəb fitonim, komponent, qanunauyğunluq, dilin lüğət tərkibi.*

Key words: *word-building, compound phytonym, component, method, vocabulary.*

Ключевые слова: *словообразование, составной фитоним, компонент, метод, содержание словаря языка.*

Compound phytonyms created in a syntactical way in English and Azerbaijani

(Summary)

Creating a new word by combining two or more words is an important way of word-building. The phytonyms created in this way are indivisible language units. New phytonyms formed by the combination of two or more words are considered compound according to their morphological structure. Compound phytonyms, such as all indivisible language units, have their own grammatical forms, syntactic and semantic features. There is coordination or subordination between the components of compound phytonyms. The syntactic way of creating new compound phytonyms is based on certain rules.

Составные фитонимы, созданные синтаксическим способом

на английском и азербайджанском языках

(Резюме)

Creating a new word by combining two or more words is an important way of word-building. The phytonyms created in this way are indivisible language units. New phytonyms formed by the combination of two or more words are considered compound according to their morphological structure. Compound phytonyms, such as all indivisible language units, have their own grammatical forms, syntactic and semantic features. There is coordination or subordination between the components of compound phytonyms. The syntactic way of creating new compound phytonyms is based on certain rules.

Rəyçi: Dos., f.f.d. N.X.İbrahimova